

RAKENNUSPERINTÖ KIRISTYVÄN KUNTATALOUDEN KURIMUKSESSA

Liisa Nummelin, rakennustutkija, Satakunnan Museo

Suomessa väestö ei enää kasva kuin muutamissa suurimmissa kaupungeissa. Satakunnassa asukasmäärä pysyy suunnilleen ennallaan enää vain Porissa ja Eurajoella. Kaikkialla muualla väki vähenee ja eniten vähenemistä tapahtuu nuorimmissa ikäluokissa, jotka toisaalta tarvitsevat monipuolisesti julkisia palveluita ja toisaalta tuovat eniten verotuloja kunnan kassaan. Tilastokeskuksen väestötilastojen mukaan Satakunnan väkiluku on vähentynyt vuodesta 1993 vuoteen 2018 21 895 henkilöä. Tämä tarkoittaa 9,1 % vähennystä jaksolla, jolla koko Suomen väkiluku kuitenkin kasvoi 8,7 %. Kaikkein voimakkainta negatiivinen väestönkasvu on ollut Pohjois-Satakunnan seutukunnassa, jossa väki on vähentynyt 21,4 %. Kouluja, päiväkoteja ja neuvoloita tarvitaan koko ajan vähemmän, eivätkä kuntien vähenevät verotulot tahdo riittää edes välttämättömien palveluiden ylläpitämiseen.

Ratkaisuna kuntaliitokset

Pitkään käytetty ratkaisu kuntatalouden ongelmiin ovat kuntaliitokset, joita Satakunnassa on toteutettu 2000-luvulla 10. Maakunnassa oli vielä vuonna 2004 27 kuntaa ja nyt enää 17. Väestön väheneminen, verotulojen kutistuminen ja kuntaliitokset tuottavat tyhjiilleen jääviä rakennuksia erityisesti kunnissa ja seurakunnissa. Lakkautetussa kunnassa ei tarvita kunnantaloa ja koulu-, kirjasto- ja terveydenhoitopalveluita keskitetään. Useimmissa Pohjois-Satakunnan kunnissa on enää vain yksi peruskoulu ja vaativaa lukio-opetusta ei kannata järjestää jokaisessa kunnassa.

Valtio rakensi pieneen Lavian kuntaan suuren virastotalon vuonna 1980. Arkkitehtitoimisto Enkovaara & co:n suunnittelemaan matalaan, punatiiliseen rakennuskompleksiin tuli tilat valtion eri toiminnoille sekä vuokrattavia liikehuoneistoja. Valtion palveluiden alasajon jälkeen massiivisessa rakennuksessa toimi Lavian kunnanvirasto. Kun Lavian kunta liitettiin Porin kaupunkiin vuonna 2015, merkittävä osa tiloista jäi vaille käyttöä. Keväällä 2020 Porin kaupunki päätti purkaa virastotalon. Sen jälkeen Lavia-Seura teki rakennussuojeluesityksen, jonka käsittely oli syksyllä 2020 kesken.

Lavian virastotalo elokuussa 2020. Kuva: Liisa Nummelin, Satakunnan Museo.

Verotulot eivät riitä

Arkkitehtipari Reima ja Raili Pietilän suunnittelema vanhainkoti Himmeli valmistui Porin Sampolaan kahdessa vaiheessa vuosina 1988–89. Huolella suunniteltu rakennus oli kaupungilta poikkeuksellisen kunnianhimoinen panostus kasvavan vanhusväestön hyvinvointiin. Syksyllä 2019 Porin perusturvajohtaja esitti vain 30 vuotta toimineen vanhainkodin lakkauttamista mittaviksi arvioitujen peruskorjauskustannusten vuoksi. Kaupungin tavoitteena on myös vähentää vanhusten laitoshoidtoa ja lisätä avohoitoa kustannusten säästämiseksi.

Keväällä 2020 Himmeli -työryhmä jätti ehdotuksensa rakennuksen tulevasta käytöstä. Ehdotus myötäilee kaupungin tavoitteita vähentää ympärivuorokautista vanhusten hoitoa. Rakennuksen arvot on kuitenkin ymmärretty ja Himmeli tultaneen peruskorjaamaan uuteen käyttöön.

Vanhainkoti Himmeli, Pori elokuu 2019. Kuva: Liisa Nummelin, Satakunnan Museo.

Kiinteistöhoidon heikkenevät resurssit

Toisen maailmansodan jälkeen luodun suomalaisen hyvinvointiyhteiskunnan tarpeisiin syntynyttä runsasta rakennusperintöä on jo pitkään myyty, purettu ja vain hylätty. Rakennusten kunnossapidon resurssit ovat vuosi vuodelta pienentyneet kunnissa ja seurakunnissa. Hoitamattomuus aiheuttaa vaikeasti korjattavia vaurioita erityisesti rakennustekniikaltaan monimutkaisempiin moderneihin rakennuksiin. Lopputuloksena on usein sisäilmaongelmat ja purkaminen – joissakin tapauksissa jo ennen kuin rakennuksesta on ehtinyt tulla tunnistettua rakennusperintöä.

1950-luvulla rakennettiin valtava määrä kouluja eri puolille Suomea suurten ikäluokkien ja Karjalasta evakuoitun väestön tarpeisiin. 1960–80-luvuilla nopea kaupungistuminen ja peruskoulu-uudistus taas loivat uusia tarpeita etenkin Satakunnan suuremmissa kaupungeissa. Porissa ja Raumalla rakennettiin suuri määrä moderneja kouluja, joista pääosa on viime vuosina sisäilmaongelmien ja pienenevien ikäluokkien vuoksi jo purettu.

Herralahden koulu ennen purkamista, Pori marraskuu 2018. Kuva: Liisa Nummelin, Satakunnan Museo.